

Clypevs Theologiæ Thomisticæ

Continens Tractatus de erroribus Pelagianorum, de Gratia, de
Iustificatione & Merito, de Virtutibus Theologicis, & quatuor Cardinalibus,
ac de ineffabili mysterio Incarnationis

Gonet, Jean-Baptiste

Parisiis, 1669

Art. III. An homo in statu naturæ lapsæ, possit sine gratia aliquod bonum
morale naturalis ordinis velle, & facere?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77342](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77342)

supernaturalis est: Sed primum & formale specificativum assensus fidei est supernaturale: Ergo talis assensus est quoad substantiam & entitatem supernaturalis. Major pater: nam si primum & formale specificativum actus fidei sit supernaturale, ejus species & essentia supernaturalis erit: Ergo & ejus entitas & substantia; cum nihil magis pertineat ad entitatem & substantiam cujuscumque rei, quam ejus species & essentia. Minor vero suadetur: Assensus fidei non terminatur ad veritates supernaturales quomodocumque, sed terminatur ad eas sub ratione formali divine revelationis; adeo ut quamvis sint alia motiva quæ inducere possunt ad credendum, illa tamen debeat intellectus transcendere, & illis non inniti, sed soli authoritati Dei revelantis: At divina revelatio est quid supernaturale: Ergo primum & formale specificativum assensus fidei, est supernaturale.

95. Dices: Actus fidei, cum sit vitalis, dicit ordinem ad potentiam vitalem à qua elicatur, nempe ad intellectum, & ab eo specificatur: Sed intellectus est potentia naturalis: Ergo actus fidei, quoad speciem, subindeque quoad entitatem & substantiam, naturalis est, & solum supernaturalis quantum ad modum quemdam accidentalem, & quatenus per modum dispositionis ad formam & finem supernaturalem ordinatur. Unde Concilium Arausicanum can. 6. & Tridentinum sess. 6. can. 3. non definiunt absolute necessarium esse auxilium gratiæ ad credendum, sed Arausicanum addit, *sicut oportet*; & Tridentinum; *sicut oportet, ut justificationis gratia conferatur*.

96. Respondeo actum fidei, ut vitalem, dicere ordinem ad potentiam vitalem, non nudè sumptam, sed ut elevatam per habitum fidei, vel auxilium speciale, quæ sunt ratio proxima agendi, intellectus vero est principium duntaxat radicale & remotum: unde cum habitus fidei, & auxilium speciale, sint supernaturalia quantum ad substantiam, actus fidei ab illis immediatè procedens, est quoque supernaturalis quantum ad substantiam, & non solum quantum ad modum. Ad illud vero quod ex Arausicano & Tridentino subditur, dicendum est, illa Concilia verba prædicta in suis definitionibus apposuisse, quia solum definire contra Pelagianos voluerunt, necessariam esse gratiam ad credendum sicut oportet ad justificationem & salutem; & non curarunt quæstionem illam Theologicam, de qua agimus, determinare, an scilicet assensus fidei sit supernaturalis quoad substantiam, vel solum quantum ad modum, sed id reliquere Theologis disputandum.

97. Addunt aliqui, prædicta Concilia ita loqui, & addere verba illa, *sicut oportet*, ut indicent, posse quidem hominem per solas naturæ vires assentiri veritatibus fidei sibi exterius propositis, assensu quodam opinativo, ita ut ratio, propter quam illis assentitur, non sit divina revelatio, sed motivum aliquod probabile, ut in hæreticis contingere cernimus; non tamen assensu certo & infallibili, authoritati, & veracitati Dei revelantis innixo, qualis requiritur ad justificationem.

ARTICVLVS III.

An homo in statu naturæ lapsæ, possit sine gratia aliquod bonum morale naturalis ordinis velle, & facere?

Q Væstio procedit de triplici gratia: nimirum de gratia justificante, ad quam pertinet charitas; de gratia fidei, & de gratia actuali, seu auxiliante; juxta triplicem sententiam, quæ in hujus dubij resolutione circumfertur. Prima est Michaëlis Baij, existimantis ad omne bonum morale requiri gratiam habitualement, & imperium charitatis; subindeque omnia opera quæ homo peccator elicit, esse peccata. Unde 34. ex propositionibus ejus à Pio V. & Gregorio XIII. proscriptis, sic habet: *Omne quod agit peccator, vel servus peccati, peccatum est*. Et 39. *In omnibus suis actibus peccator servit dominanti cupiditati*.

Secunda est Janseij, asserentis ad omne opus moraliter bonum, gratiam fidei esse necessariam; ex quo infert, omnia opera infidelium esse peccata, & omnes eorum virtutes, vitia. Unde lib. 3. de statu naturæ lapsæ cap. 14. ait: *Indubitatum esse in doctrina Christi & Ecclesiæ, nullum opus bonum, nequidem moraliter, ab humano arbitrio posse fieri, nisi per gratiam, non quamlibet, sed fidei, liberetur: ut proinde ante fidem non sit ei liberum à peccato, dum hic & nunc agere meditatur, abstinere; sed quocumque se verterit, quadam humanis viribus insolubili peccandi necessitate teneatur*. Et capiti 17. ejusdem libri hunc titulum præfigit: *Nuga, delirium, insania, impietas, contraria Christianorum sensui, scripturis, & fidei, quod infidelium sit ulla vera virtus, vel opera sine peccato, juxta Augustinum & Concilium Arausicanum*.

Tertia sententia, licet ad actus moraliter bonos influxum charitatis aut fidei non requirat, docet tamen ad bene operandum moraliter necessariam esse gratiam quandam actualem & auxiliantem. Hanc olim tenuit Gregorius de Arimino in 2. dist. 28. quem sequitur Vazquez hic disp. 189. licet iste diverso ducatur motivo: Gregorius enim necessitatem gratiæ auxiliantis ad opus morale probat ex defectu potentiæ, unde illam exigere debet, ut det posse expeditum. Vazquez autem non ex defectu potentiæ, sed ratione indifferentiæ liberi arbitrij ad bonum vel ad malum, ejusdem gratiæ necessitatem astruit; quare illam exigit, non ut det posse, sed actu agere; eamque consistere docet in quadam cogitatione honesta & congrua, hoc est attemperata genio, complexioni, seu temperamento hominis; vel à Deo immissa in circumstantiis illis & occasionibus, in quibus prævidit ab æterno suâ scientiâ mediâ liberum arbitrium, per eam excitatum, ipsi consensurum. Eandem sententiam, ut probabiliorē, amplectitur illustrissimus Dominus Abelly, Episcopus Ruthenensis, in sua medulla Theologica, Tract. de gratia, sect. 6. conclus. 2.

§. I.

Error Michaëlis Baij proscribitur.

D Ico primò: Absurdum est dicere, nullum opus morale, seu honestum, fieri posse sine gratia sanctificante, ita ut quæcumque sunt à peccatoribus ante adeptam justificationem, sint peccata.

101. Probatur primò ex Tridentino sess. 6. can. 7. ubi sic habetur: *Si quis dixerit omnia opera, quae ante justificationem sunt, verè esse peccata, anathema sit.* Et can. 8. damnatur ille qui dixerit merum gehennae esse malum: Sed hic metus reperitur in peccatoribus, ante adeptam gratiam justificationis: Ergo ex Tridentino quaecumque sunt à peccatoribus ante adeptam justificationem, non sunt peccata.

102. Confirmatur: Scriptura Lucae 11. hortatur peccatores ad eleemosynam: *Date eleemosynam, & omnia munda sunt vobis:* Sed non hortaretur ad illam, si non posset à peccatore fieri, gratia sanctificante privato, sine admixtione peccati: Ergo &c. Item Daniel. 4. Nabuchodonozori dicitur: *Peccata tua eleemosynis redime:* At constat operibus malis peccata redimi non posse: Ergo eleemosyna, à peccatore facta ex intentione subveniendi alienae miseriae, non est opus malum, sed honestum, & moraliter bonum.

103. Probatur secundo ex SS. Patribus: Augustinus enim de spiritu & littera cap. 28. hæc scribit: *Sicut non impediunt à vita eterna iustum quadam peccata venialia, sine quibus vita hac non ducitur; sic ad salutem eternam nihil prosunt aliqua bona opera, sine quibus difficillimè vita cuiuslibet pessimi hominis invenitur.* Et Chrysostomus homil. 67. ad populum: *Non potest (inquit) malus omnino malus esse, sed evenit ut aliquid habeat boni, neque bonus esse omnino bonus, sed nonnulla solet habere peccata.* Quibus verbis declarant, quod sicut fragilitas humana, vi prorsus ineluctabili implicat sæpè peccatis nonnullis venialibus quantumlibet iustum; ita lumen vultus Domini naturaliter inditum homini, atque inextinguibilis boni & æqui ratio, assidue sollicitans animum, extorquet frequenter à quovis pessimo levia nonnulla & facilia opera naturalia, nullius permixtione mali aut intentionis nequam vitata.

104. Probatur tertio ratione: Virtutum opera, ut iustitiae, religionis, misericordiae, temperantiae &c. jure naturali & divino præcipiuntur hominibus etiam iniustis, & mortalis peccati labe inquinatis: At illis non præciperentur, nisi ea possent exequi sine admixtione peccati, & ita ut essent omni ex parte honesta: Ergo, &c.

Dico secundo, falsum pariter esse ac erroneum, asserere nullum opus bonum fieri posse sine charitate, hoc est, nisi in Deum propter se dilectum referatur; & sine tali relatione, & charitatis imperio, actus cæterarum virtutum esse malos, & veri peccati contaminatione pollutos.

105. Probatur primò ex Tridentino sess. 14. cap. 4. & can. 5. definiente attritionem (quam ibidem dicit esse dolorem de peccatis, non conceptum ex motivo charitatis, sed ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennae & poenarum metu) esse verum Dei donum, & Spiritus Sancti impulsus, (qui certè non impellit ad malum, & ad verum peccatum) ac denique esse motum bonum, ut addit in fine capituli citati, & peccatorem ad Dei gratiam in Sacramento poenitentiae obtinendam disponere. Ergo ex Tridentino potest dari aliquis actus honestus, & moraliter bonus, sine influxu & imperio charitatis.

106. Probatur secundo ex SS. Patribus: Augustinus enim lib. de patientia cap. 26. sic ait: *Si quis non habens charitatem, & in aliquo schismate constitutus, ne Christum neget, patitur tribulationes, angustias, famem &c. nullo modo culpanda ista sunt, imò verò & hac laudanda patientia.* Et Ful-

A gentius ejus discipulus lib. de Incarn. cap. 26. hæc scribit: *Aliqua quidem bona, quae ad societatis humanae pertinent aequitatem, inesse possunt (peccatoribus) sed quia charitate Dei non fiunt, prodesse non possunt, ad salutem videlicet & ad vitam æternam.*

107. Probatur tertio ratione: In hoc distinguitur bonitas moralis quæ in nostris actibus reperitur, à bonitate supernaturali & meritoria vitæ æternæ, quod prima constituitur absque habitudine ad finem supernaturalem, per solam conformitatem quam actus habet cum recta ratione & prudentia; secunda verò procedit ex influxu gratiae & charitatis, referentis actus nostros in finem supernaturalem: unde quamvis sine charitate homo non possit elicere actus supernaturales, & meritorios vitæ æternæ, potest tamen sine illa plures actus honestos & moraliter bonos exercere, v. g. colere parentes, obedire superioribus, subvenire egenis: isti enim actus ex fine proximo, seu objecto, habent honestatem & bonitatem moralem; unde ut sint moraliter boni, non est necesse quod illam à fine extrinseco & imperio charitatis participant.

108. Confirmatur: Si ordinatio ista ad cuiusvis operis honestatem, & bonitatem moralem necessaria sit, sequitur quod quotiescumque homo operatur liberè, seu cum deliberatione rationis, attingatur præcepto diligendi Deum super omnia: Sed hoc absurdum est, cum enim hoc præceptum sit positivum, non obligat pro semper, sed pro tempore determinato: Ergo & illud. Probatur sequela: Nam cum juxta communioem sententiam non detur actus indifferens in individuo, quotiescumque homo liberè, seu cum deliberatione, operatur, tenetur honestè & benè moraliter operari: Ergo si ordinatio & imperium charitatis ad cuiusvis operis honestatem & bonitatem moralem requiratur, manifestum est præceptum charitatis obligare pro quocumque tempore, in quo homo liberè seu cum deliberatione operatur.

109. Confirmatur amplius: Si nullum opus est bonum, nisi quod sit ex motivo charitatis propter Deum summè dilectum, sequitur nullam esse virtutem, præter unam charitatem, cui soli competit operari propter tale motivum: At hoc repugnat non solum Scripturæ, quæ plures alias virtutes agnoscit, & commendat pluribus locis, sed etiam manifeste rationi; nam virtus, ex receptissima definitione, est habitus cum ratione electivus, id est conformiter rectæ rationi eligens & agens; manifestum est autem, rectæ rationi consentaneum esse, vivere temperatè, agere fortiter, subvenire indigentium necessitati, exhibere parentibus, superioribus, benefactoribus, honorem, obedientiam, gratitudinem, aliaque his similia præstare, quæ etiam præcisâ relatione ad Deum ut summè dilectum honesta sunt, & secundum rectam rationem appetibilia: Ergo &c.

§. II.

Solvuntur objectiones.

110. Contra primam conclusionem obijciuntur in primis quædam Scripturæ testimonia, quibus videntur reprobari omnia opera eorum, qui adhuc sunt in statu peccati, etiam si illa sint bona ex objecto, ut laudare Deum, vel illi offerre sacrificium: Ergo ut actus aliquis sit bonus & honestus, gratia sanctificante informari debet. Consequentia videtur legitima: Antecedens verò patet ex illo Psal. 49. *Peccatori autem dixit Deus, quare*

in enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? & ex illo Isaiæ 1. Quo mihi multitudinem victimarum vestrarum, dicit Dominus &c. Ne offeratis sacrificium frustra; incensum abominatio est mihi &c. Cum multiplicaveritis orationem, non exaudiam manus enim vestre sanguine plene sunt.

III. Respondeo, Deum verbis illis non significare, hæc omnia esse peccata, ex eo solum quod à peccatoribus fierent, sed tantum reprehendere pravā intentionem Judæorum, à qua procedebant: illi enim hæc non ex affectu religionis & honesti præstabant, sed ex hypocrisis & vana gloria, omnemque suam iustitiam in cultu illo externo consti-
tuebant, contemptā virtute, & cultu Dei interno, juxta illud Isaiæ 29. *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est à me.*

II2. Obijciunt secundò: Omnes actus hominis in peccato mortali existentis, referuntur ex parte operantis ad malum finem: Ergo sunt peccaminosi & moraliter mali. Consequentia patet: actus enim ex objecto & specie boni, ex intentione mali finis viciantur: Antecedens probatur. Existens in peccato mortali, omnia quæ appetit ordinat ad bonum privatum, ut in ultimum finem; ut enim in Tractatu de peccatis ostendimus, ultimus finis peccatoris est vel ipse peccator, vel bonum proprium & privatum ipsius: Ergo omnes actus hominis, in peccato mortali existentis, referuntur ex parte operantis ad malum finem.

Disp. 10.
art. 2.

Respondeo negando Antecedens: ad cuius probationem, nego pariter Antecedens: etsi enim omnes actus peccatoris sistant in bono proprio, non tamen per omnes in tali bono ultimum finem constituit, sed per illos duntaxat, qui sistant in ipso privativè, excludendo scilicet gratiam & charitatem, per quam fieri debet relatio ad finem supernaturalem, & huiusmodi sunt sola peccata mortalia: alij verò actus honesti, aut venialiter peccaminosi, quos existens in peccato mortali elicit, in bono proprio sistant duntaxat præcisivè; quia non excludunt talem relationem, sed solum ab ea præcindunt, ut loco citato fusè exposuimus: unde ad hunc locum Lectorem remittimus, ne eadem sapius repetamus.

II4. Obijciunt tertio contra secundam conclusionem, Opus hominis erecti ad ordinem supernaturalem, redditur malum ex defectu ordinationis ad supernaturalem finem: At talem circumstantiam nequit ponere sine charitate: Ergo nec sine illa opus aliquod moraliter bonum elicere. Minor patet: Major probatur. Cum enim in homine natura sensitiva cum rationali conjuncta inveniat, omnis actus liber, circa bonum conveniens naturæ sensitivæ elicitus, redditur malus ex defectu ordinationis ad bonum conforme naturæ rationali, ut docet D. Thomas suprà quæst. 18. art. 9. ubi ex hoc principio infert, nō posse dari actum liberum indifferentem in individuo: At in homine elevato ad ordinem supernaturalem natura invenitur conjuncta cum elevatione ad gratiam: Ergo similiter ex defectu ordinationis ad finem conformem gratiæ, vitiosum redditur omne opus morale ordinis naturalis.

Respondeo negando Majorem: ad cuius probationem, nego etiam Majorem: causa enim adæquata effectus ibi relati, non est conjunctio naturæ sentientis cum rationali, sed subordinatio quam habet ad illam in omni actu deliberato: eam enim natura sensitiva ratione sui non sit libera, actum aliquem deliberatum exercere ne-

Tom. IV.

A quit, nisi ut subordinata rationali; eo autem ipso quod homo ut rationalis operatur, tenetur apponere finem rationi conformem, subindeque ex defectu istius finis, quodvis illius opus viciatur: homo verò ad ordinem supernaturalem erectus non subordinatur in omni actu suo formæ elevanti, & ideo non tenetur omni actui finem elevationi conformem apponere; & per consequens ex defectu istius finis opus ejus non viciatur.

Denique contra eandem conclusionem obijci possunt quædam Augustini testimonia, quibus aperte significat, cæterarum virtutum actus esse vitiosos, nisi à charitate imperentur: ait enim lib. de gratia & libero arbitrio cap. 15. *Præcepta charitatis tanta ac talia sunt, ut quidquid se putaverit homo bene facere, si fiat sine charitate, nulla modo fiat bene.* Item in lib. de moribus Ecclesiæ, Epist. 106. & lib. 1. Retractationum cap. 15. dicit *omnia bona hominis in summum bonum referenda esse.* Et lib. 19. de Civit. cap. 15. *Virtutes (inquit) dū propter se appetuntur, superba vitia sunt.*

Ad primum dicendum, Augustinum loqui de bonitate morali, non quacumque, sed supernaturali, in qua fundatur condignum meritum vitæ æternæ: hæc enim bonitas gratiam & charitatem in operante præsupponit.

Ad secundum respondeo, vel Augustinum solum velle opera bona per charitatem in Deum referri debere, ut sint condigne meritoria æternæ gloriæ: vel si ad eorum bonitatem moralem ipsorum relationem in Deum exigit, loqui de relatione in Deum, in quolibet opere honesto & moraliter bono imbibita: cum enim quilibet actus honestus sit participatio quædam rectitudinis moralis voluntatis divinæ, & obsequium ei gratum & honorificum, intrinsecè ac per se in Deum, ut luminis rationis, ac totius boni honesti authorem, refertur.

Ad tertium dicatur, Augustinum ibi disputare contra Stoicos, qui ultimum finem hominis, ac summum bonum, in virtute collocabant; unde solum intendit, affectum quo virtus tanquam ultimus finis appetitur, non esse actum virtutis, sed superbiam.

§. III.

Fansenij doctrina refellitur, & omnia infidelium opera non esse peccata demonstratur.

Dico secundò: Falsum est dicere, gratiam fidei, seu fidem supernaturalem, ita necessariam esse ad bene operandum, ut sine illa nihil boni fiat, omniaque infidelium opera sint peccata.

Probatur primò ex Scriptura, quæ hortatur sapientis peccatores, etiam infideles, ad jejunium, orationem, eleemosynam, & alia bona opera: Ergo supponit posse ab illis bene fieri, neque enim hortatur ad malè operandum. Unde Daniel. 4. Propheta sic alloquitur Regem Nabuchodonozor: *Consilium meum placeat tibi, & peccata tua eleemosynis redime:* At peccata non redimuntur peccatis: Ergo illæ eleemosynæ Regis, licet infidelis, non erant peccata, sed opera misericordiæ, apta ad impetrandam Dei misericordiam, & flectendam ipsius iram, ac ultionem imminentem avertendam.

Deinde Scriptura variis in locis refert aliqua infidelium opera fuisse à Deo remunerata, quale est beneficium præstitum Israëlitis ab obstetricibus Aegyptiis, quod Deus remuneratus est edificando eis domos, ut dicitur Exodi 1. & gratia

F ij

præstita à Rahab exploratoribus Israëlitarum, quam Josué, juxta Dei voluntatem, alio beneficio compensavit, ut refertur Josué 2. & 6. Item Ezechiel. 29. Nabuchodonozor dicitur sui operis mercedem à Deo accepisse. Et Augustinus lib. 5. de civit. Dei cap. 15. asserit Deum dedisse Romanis infidelibus imperium amplum, ut eorum virtutes in hac vita remunerationem aliquam haberent. Ex quibus omnibus locis possumus hoc argumentum deducere. Deus nulla peccata remuneratur, sed punit: At opera aliqua infidelium remuneratus est: Ergo aliqua opera infidelium non sunt peccata. Quam rationem insinuat Hieronymus in cap. citatum Ezechielis, ubi sic ratiocinatur: *Ex eo quod Nabuchodonozor mercedem accepit boni operis, intelligimus etiam Ethnicos, si quid operis boni fecerint, non absque mercede, Dei judicio præteriri.*

120. Probatur secundò ex Augustino de spiritu & litt. cap. 27. ubi ait, esse quadam facta infidelium, à gratia Christi alienorum, qua secundum justitiæ regulam non modò vituperare non possumus, verum etiam meritò, rectèque laudamus: *quāquam si discutatur quo fine fiant, vix inveniantur qua justitiæ debitam laudem, defensionemve mereantur.* Ejusque rei rationem reddens, subdit immediate post, initio scilicet capitis 8. *Veruntamen quia non usque adeò in anima humana imago Dei terrenorum affectuum labe detrita est, ut nulla in ea velut lineamenta extrema remanserint, unde meritò dici possit, etiam in ipsa impietate vite sua facere aliqua legis, vel sapere.* Et paulò inferius de Gentibus loquens: *Ipsi homines erant (inquit) & vis illa natura inerat eis, quā legitimū aliquid anima rationalis & sentis & facit.* Denique ibidem addit: *Sicut non impediunt à vita æterna justum quadam peccata venialia, sine quibus hæc vita non ducitur: sic ad salutem æternam nihil prosunt impio aliqua bona opera, sine quibus difficillimè vita cujuslibet pessimi invenitur.*

121. Confirmatur: Idem S. Doctor Epist. 99. ad Evodium, de quibusdam Ethnicis loquens ait quod: illi, exceptio Dei cultu in quo erraverunt, colentes vana que publicè colenda fuerant instituta, & creatura potius quàm creatori servientes, in ceteris moribus, parsimonia, continentia, castitatis, sobrietatis, mortis pro patriæ salute contemptu, servatæque fidei, non solum civibus, verum & hostibus imitandi proponuntur. Et Epist. 130. laudat continentiam Polemonis Ethnici adolescentis, aitque illam fuisse donum Dei. Item libro de gratia Christi cap. 14. ex subita mutatione Regis Affueri in favorem Judæorum, infert, intelligendum & fatendum esse, *Non lege atque doctrinā sonante forinsecus, sed internā atque occultā, mirabili atque ineffabili potestate, operari Deum in cordibus hominum, non solum veras revelationes, sed etiam bonas voluntates:* Ergo ex Augustino omnia opera infidelium non sunt mala.

122. Responder Jansenius libro 4. de statu naturæ lapsæ cap. 5. & 6. his testimoniis, quæ ex Scriptura & Augustino adduximus, tantum probari in infidelibus dari aliqua opera bona ex officio, seu ex parte objecti, sed non bona omni ex parte, præsertim verò ex parte finis: cum enim talia opera pravum finem respiciant, vel debito fine careant, mala sunt, & vera peccata.

123. Sed contra primò: Augustinus opera aliqua infidelium dicit esse adeò bona, ut secundum justitiæ regulam meritò rectèque laudanda sint: At justitiæ regula attendit præcipuè ad finem & inten-

A tionem operantis, & operantem actum bonum ex intentione mala, non dignum laude, sed vituperio censet: Ergo Augustinus sentit dari in infidelibus aliqua opera bona, non solum ex objecto quod respiciunt, sed etiam ex fine & intentione quæ fiunt. Nec obstat quod ibidem de illis operibus subdat: *Quamquam si discutatur, quo fine fiant, vix inveniantur qua justitiæ debitam laudem mereantur:* nam particula, *vix*, non significat ea nunquam in infidelibus reperiri, sed tantum ea raro & difficulter in ipsis inveniri, quia illi ut plurimum ex aliquo pravo motivo, præsertim ex vana gloria, operantur, ut infra dicemus.

124. Secundò, Idem S. Doctor Epist. 99. citatà asserit dari in infidelibus aliqua opera adeò bona, ut meritò proponantur imitanda: At opera bona solum ex objecto, & mala ex fine operantis, cum sint vera peccata, non debent proponi ut imitanda, sed potius ut detestanda: Ergo idem quod prius.

125. Tertiò, Idem Augustinus ibidem addit, quod etsi talia opera infidelibus non profint in ordine ad vitam æternam, ita tamen delectant, ut eos in quibus fuerint vellemus ab inferno liberari, nisi aliter se haberet sensus humanus, aliter justitia Creatoris: At hoc de operibus, quæ sunt bona ex objecto, & mala ex fine operantis, rectè dici non potest; alioquin posset quis legitimè optare beatitudinem danti eleemosynam formine indigenti, ex intentione eam inducendi ad peccatum, aut facienti quadam alia opera ex se bona & honesta, ex pravo fine: Ergo &c.

126. Quartò, Idem Doctor Sanctus Epist. 130. citatà ait continentiam Polemonis, id est, affectum efficacem continendi, in quo primò & præcipuè virtus illa consistit, fuisse donum Dei: At si existimasset affectum illum fuisse vitiosum, & veri peccati sorde contaminatum, non debuisset illum appellare donum Dei; absurdum enim & impium est dicere peccatum esse donum Dei: Ergo &c.

127. Quintò, Augustinus, ut supra vidimus, ex subita mutatione Regis Affueri ab indignatione ad lenitatem, infert Deum operari in cordibus hominum, non solum veras revelationes, sed etiam bonas voluntates: At hoc non rectè inferret, si existimaret affectum illum Affueri, Judæis favorabilem, fuisse malum & vitiosum ex fine, cum Deus author peccati esse non possit, nec illud in cordibus hominum operari: Ergo idem quod prius.

128. Sextò, Scriptura, Augustinus, & Hieronymus, locis supra relatis, testantur aliqua infidelium opera fuisse à Deo remunerata: At si illa fuissent mala ex intentione & affectu vitioso operantis, aut ex defectu relationis in Deum, non fuissent remunerata à Deo, cum talia opera non mercedem, sed pœnam mereantur: Ergo Scriptura & SS. Patres citati, sentiunt illa fuisse bona, non solum ex objecto, sed etiam ex fine operantis.

129. Denique Augustinus loco citato libri de spiritu & litt. ait: *Sicut non impediunt à vita æterna justum quadam peccata venialia, sine quibus hæc vita non ducitur: sic ad salutem æternam nihil prosunt impio aliqua bona opera, sine quibus difficillimè vita cujuslibet pessimi invenitur.* Sed hæc oppositio peccatorum venialium in justis, & bonorum operum in infidelibus, non esset bona, si hæc opera ratione finis pravi, vel defectu finis debiti, essent peccata venialia, vel quod pejus est, mortalia: nec rectè diceret Augustinus, ea

non prodesse impio ad vitam æternam; nam si illa essent mala & vera peccata, non solum non prodesse ad vitam æternam, sed etiam illi obessent, ut patet: Ergo sentit opera illa infidelium non fuisse mala ex fine operantis.

130. Probatur tertio conclusio ex D. Thoma, fidelissimo Augustini Discipulo, quem Janfenius *Augustinum contractum* appellat. Hic enim S. Doctor ita clarè & expressè nostræ patrocinatur sententiæ, ut de ejus mente nefas sit dubitare, Ait enim super cap. 14. Epistolæ ad Roman. lect. 3. *Cum aliquis infidelis ex dictamine rationis aliquod bonum facit, non referendo ad malum finem, non peccat. Non tamen opus ejus est meritum, quia non est gratiæ informatum.* Et super caput 1. Epistolæ ad Titum lect. 4. exponens hæc verba Apostoli: *Coinquinatis autem & infidelibus nihil est mundum, subdit: Quando peccator facit aliquod bonum, secundum quod est peccator & infidelis, totum est peccatum ex radice: sed si quid facit ex principio alicujus boni quod habet, ut fidei informis, vel naturæ, non est immundum.* Item 2. 2. quæst. 10. art. 4. quærit, *utrum omnis actio infidelis sit peccatum?* & respondet negativè: *Quia (inquit in resp. ad 3.) per infidelitatem non corrumpitur totaliter in infidelibus ratio naturalis, quin remaneat in ipsis aliqua veri cognitio, per quam facere possunt aliquod opus de genere bonorum.* Quam rationem suprâ insinuat Augustinus, cum dixit quod in anima hominis non est adeo destituta imago Dei terrenorum affectuum labe, ut nulla in ea veluti extrema lineamenta remanserint.

331. Quartò suadetur conclusio, & simul præcipuum Janfenij fundamentum convellitur. Potest infidelis liberè aliquem actum elicere, qui tendat in objectum honestum, cui nulla prava apponatur circumstantia, nec ulla ex debitis desit: Sed iste actus est moraliter bonus: Ergo &c. Minor constat: nihil enim amplius requiritur ad opus moraliter bonum. Major verò probatur quantum ad singulas partes. Et primò quòd possit infidelis liberè elicere actum ex objecto honestum, patet: quia potest liberè eleemosynam indigenti largiri, debitum solvere creditori, honorare parentes &c. quilibet autem ex illis actibus habet, ut constat, objectum ex se honestum. Secundò quòd possit, eliciendo aliquem ex illis actibus, nullam pravam circumstantiam illi apponere, sic ostenditur. Si quæ esset mala circumstantia, sine qua non posset infidelis elicere prædictos actus, vel esset ipsa infidelitas cum qua operatur, vel vana gloria, aut aliud finis pravus, in ordine ad quem tales actus eliceret? Sed potest infidelis dare eleemosynam indigenti, absque eo quòd circumstantia infidelitatis ejus vitiet talem actum; potest enim illum elicere, non ut infidelis formaliter, sed ut agens per rationem, & ut habens liberum arbitrium, ita ut ipsa infidelitatis circumstantia materialiter solum se habeat, subindeque nihil malitiæ influat in talem actionem; unde S. Thomas loco ultimò citato ait: *Sicut habens fidem potest aliquod peccatum committere in actu quem non refert ad fidei finem, vel venialiter, vel etiam mortaliter peccando, ita etiam infidelis potest aliquem actum bonum facere, in eo quòd non refert ad finem infidelitatis:* item potest operari talem actum propter honestatem eleemosynæ præcisè, non intendendo vanam gloriam, aut aliud malum finem; nam ipsa honestas actionis est, saltem aliquando, motivum sufficiens voluntati

Tom. IV.

A ad eam eliciendam vel imperandam, maxime quando talis actio non est difficilis: *Si enim (inquit Soto) potest unusquisque pro libito suo proficere denarium in flumen, cur non poterit donare pauperi sine alia mala circumstantia, eo quòd est honestum?* Ergo &c.

Denique quòd possit infidelis elicere actum moralem cui nulla desit ex debitis circumstantijs, sic demonstratur. Si semper in omni ejusmodi opere ab infideli elicito deesset aliqua debita circumstantia, ut contendit Janfenius, maxime, ut existimat, ordinatio talis actus ad Deum tanquam ad ultimum finem: Atqui potest hæc circumstantia non deesse tali actui, sed sufficienter ipsum afficere: Ergo potest nulla ei deesse debita circumstantia. Probatur Minor: Ad hoc enim non requiritur quòd ab operante intendatur talis relatio, sed sufficit quòd ipse actus ex natura sua, sive objecto, ordinetur in Deum, tanquam bonum particulare in bonum universale, & quòd ille qui eum actum elicit, non impediat talem ordinationem, ipsum ad pravam aliquem finem ordinando, vel alià malà circumstantià vitiando; eo enim ipso quòd non impediat relatio, quam actus ex natura sua importat ad Deum tanquam ultimum finem, refertur ad eum, saltem interpretativè, & bonitatem ex tali relatione acquirit: constat autem ex jam dictis, quòd infidelis potest ita se gerere, eliciendo ejusmodi actum, quòd ipse relationem ad Deum non impediat, per appositionem pravi finis, aut alterius malæ circumstantiæ: Ergo &c.

Confirmatur & magis illustratur hæc ratio hoc exemplo. Sicut lapis ex natura sua tendit in centrum, ut in terminum & finem sui moris, nisi violenter sursum impellatur ab agente extrinseco: ita quodlibet opus ex objecto & ex natura sua bonum & honestum, tendit in Deum, ut luminis rationis, ac totius boni honesti autorem, nisi violenter ab homine in finem malum referatur. Unde qui elicit actum honestum & bonum ex objecto, nullam apponendo malam circumstantiam, censetur (interpretativè saltem) operari propter Deum: quòd ad bonitatem moralem actuum humanorum sufficit. Si verò aliqua mala circumstantia tali actui apponatur, non retinet bonitatem moralem quam habet ex objecto; quia per hujusmodi circumstantiam impeditur effectus talis tendentiæ, qui est ipse unio moralis cum Deo, & consequenter participatio bonitatis ipsius: sicut per detentionem violentam gravis in loco sursum, impeditur effectus inclinationis, quam habet ad centrum, nempe unio physica ipsius cum centro, sive cum loco deorsum.

Potest etiam probari conclusio ex absurdo & inconvenienti, quòd sequitur ex doctrina Janfenij. Si enim omnium infidelium opera sint peccata, sequitur quòd quando infidelis obligatur ad observantiam alicujus præcepti naturalis, tunc sive observe, sive non observe tale præceptum, peccat: supponamus enim quòd infideli miser aliquis occurrat, cui ex præscripto legis naturæ reneatur subvenire; in tali casu si non succurrat, peccat, quia facit contra præceptum naturale, peccat etiam si ei subveniat, & eleemosynam tribuat, cum juxta doctrinam Janfenij, omnia infidelium opera sint peccata: quidquid ergo faciat miser ille infidelis, sive observe, sive non observe, legis naturæ præceptum, in peccatum ruit, subindeque necessariò peccat, quòd sine errore affirmari nequit.

F iij

Lib. I.
de natura
& gratia
cap. 10.

132.

133.

134.

§. IV.

Præcipua Jansenij objectiones solvuntur.

135. **C**ontra præcedentem conclusionem objicit in primis Jansenius tres propositiones D. Augustini, quas sæpe repetit S. Doctor, & urget lib. 4. contra Julian. cap. 3. Prima est: *Opera omnia infidelium sunt peccata.* Unde tract. 89. in Joan. Quid (inquit) est boni operis ante fidem? cum dicat Apostolus, omne quod non est ex fide, peccatum est. Et Epist. 105. ad Sixtum: *Opera bona sunt ab homine, fides autem sit in homine, sine qua illa à nullo fiunt homine: omne enim quod non est ex fide, peccatum est.* Secunda propositio Augustini est: *Nullum opus sine fide est bonum:* quam probat ex illo Apostoli ad Hebr. 11. *Sine fide impossibile est placere Deo.* Tertia est: *Virtutes Philosophorum non fuerunt vere virtutes, sed vitia.* Quæ propositio evidenter sequitur ex præcedentibus: cum enim virtus non sit aliud, nisi principium boni operis, seu habitus cum recta ratione electivus, si infideles nullum facere possunt, aut eligere opus bonum & honestum, seu rationi consonum, manifestum est eos nullam etiam posse habere virtutem. Unde idem S. Doctor loco citato ait, *Non esse veras virtutes, nisi ubi est vera sapientia & charitas Dei; & ideo non esse inter Romanos & Græcos, qui essent veri sapientes, studio sique censendi.*

136. Ad hoc argumentum, quod est præcipuum fundamentum Jansenij: in primis dico, impossibile esse, Augustinum in una & eadem disputatione contra Pelagianos tam manifestè sibi contradicere: unde cum testimonia quæ adduximus in favorem nostræ sententiæ, sint expressa, & desumantur ex libris, in quibus S. Doctor ex professo contra Pelagianos disputabat, necesse est interpretari loca quæ profert Jansenius, & tres illas Augustini propositiones sigillatim exponere, maxime cum prima & tertia inveniantur inter 72. propositiones Michaelis Baij, à Pio V. & Gregorio XIII. proscriptas. Hoc præmissis.

137. Ad primam propositionem dicendum, quod quando Augustinus asserit omnia opera infidelium esse peccata, vel sumit nomen peccati in ampla quadam significatione, nimirum prout significat opus informe, & indignum vitæ æternæ: vel si loquatur de peccato strictè & in rigore sumpto, seu de actu malo & difforni regulis morum, solum intendit omnia opera infidelium, quæ procedunt ab ipsis, reduplicativè ut infideles sunt, seu ex errore contrariio ut infideles sunt, ad honorem deorum suorum servet virginitatem, vel det eleemosynam, haud dubiè peccat, quia in his actibus non operatur ut homo, & ex regula rectæ rationis, sed ut infidelis, & ex regula sui erroris, seu ex prava intentione, occasione infidelitatis concepta.

138. Addo quod, sicut cum dicitur Genes. 6. *Omnis caro corrumperat viam suam, ly omnis* sumitur pro majori parte; ita cum Augustinus asserit omnia opera infidelium esse peccata, solum intendit quod illi ordinariè & ferè semper peccant, quia ut plurimum ex aliquo pravo motivo, præsertim ex vana gloria, operantur; quapropter *animalia gloria*, vel *mancia vana gloria*, eos appellat. In eodem sensu loquitur Prosper in carmine de ingratis, dum ait:

A *Omne etenim probitatis opus, nisi semine vera Exoritur fidei, peccatum est, inque reatum Veritur, & sterilis cumulat sibi gloria penam.* Nomine enim hujus gloriæ sterilis, quæ sibi penam accumulat, non aliud quàm vana gloria, quæ antiqui Philosophi in omnibus ferè suis actionibus trahebantur, intelligi potest. Unde Bernardus serm. 1. in festo omnium Sanctorum de antiquis Philosophis ait: *Calcaverunt substantiam, sed non superbiam: noluerunt abundare censu terreno, ut abundarent sensu suo.* Et Nazianzenus Iambico 18.

Primum secuti rem bonam non sunt bene;

Magè nam movebat gloria hos, quàm amor boni.

B Hinc etiam Justinus Martyr Apologià ad Senatum, Crescenti Philosopho improperat, quod non Philosophus, sed *Philocompus*, & *Philodoxus* esset, id est gloriæ & popularis strepitus amator.

139. Quod autem dicitur ad Roman. 14. *Omne quod non est ex fide, peccatum est*, dupliciter potest exponi. Primò hoc potest intelligi, non de fide quæ est virtus theologica, sed de dictamine conscientie judicantis aliquid esse rectum aut licitum: loquitur enim Apostolus de his, qui per conscientiam erroneam judicabant non esse licitum vesci jam cibus lege antiqua prohibitis; qui cum discernunt cibum à cibo, & eo vescuntur quem putant licitum, peccant, quia non ex fide, id est ex dictamine conscientie judicantis licere, eo utuntur: omne autem quod non est ex tali fide, peccatum est. Sed quia Augustinus hæc verba Apostoli de fide, prout est virtus theologica, sæpe intelligit, secundo dici potest, quod quando dicitur: *Omne quod non est ex fide, peccatum est*, ly non ex fide, debet sumi non solum negativè, sed etiam contrariè, ita ut sensus sit, illud quod non est ex fide, sed ex infidelitate, peccatum est. Utramque expositionem tradit S. Thomas ibidem lect. 3. in fine, ubi ait: *Omne quod non est ex fide, peccatum est, sic est intelligendum: Omne quod est contra fidem, vel contra conscientiam, peccatum est, etsi ex genere suo bonum esse videatur, puta si paganus ad honorem suorum Deorum virginitatem servet, vel eleemosynam det, hoc ipso peccat.*

140. Ad secundam propositionem respondeo, intentum Augustini in illa non alium esse, quàm quod nullum opus sine fide sit simpliciter & antonomastice bonum; quippe cum homini ad æternam gloriam ordinato nihil absolutè bonum sit, nisi quod ad eam perducit; nihilque absolutè malum, nisi quod ab ea abducit. Unde Ezech. 20. præcepta antiquæ legis appellantur *non bona*; non quod in se mala essent, sed quia non erant perfecta, neque hominem ad perfectionem legis evangelicæ perducebant, juxta illud Apostoli ad Hebr. 7. *Nihil ad perfectum adduxit lex.*

Quod autem hæc interpretatio sit legitima, patet ex ipso Augustino lib. 4. contra Julian. cap. 3. ubi sic ait: *Scito nos illud tantum dicere bonum hominis, illam bonam voluntatem, illud opus bonum, sine Dei gratia à nemine posse fieri, per quod solum potest homo ad æternum Dei donum, regnumque perducì.* Unde ibidem eodem. 10. permittit Juliano dicere, bona quædam opera fieri per vires naturæ, dummodo fateatur esse sterilia ad vitam æternam. In eodem sensu intelligi debet illud Pauli ad Hebr. 11. *Sine fide impossibile est placere Deo.* Nihil enim aliud intendit

Apostolus, quàm non posse quemquam sine fide esse Deo gratum & iustum; iustitiâ & sanctitate supernaturali, per quam Deo placuerunt Sancti, de quibus deinceps toto eodem capite loquitur; consequenter ad id quod dixerat extremis verbis capitis præcedentis: *Iustus autem meus ex fide vivit.*

141. Ad tertiam similiter dicendum, quod quando Augustinus negat in infidelibus veras virtutes, nomine *veræ virtutis* intelligit virtutem perfectam, quæ hominem promoveat ad vitam æternam, sive, ut ipse loquitur loco citato, *quæ liberandis & beatificandis hominibus deserviat.* Unde ibidem dicit: *Si ad consequendam veram beatitudinem, quam nobis fides per Christum promittit, nihil profunt homini virtutes, non sunt veræ virtutes.* Et D. Thomas supra quæst. 69. art. 2. *Sole virtutes infusæ (inquit) sunt perfectæ, & simpliciter dicende virtutes, quia bene ordinant hominem ad finem ultimum simpliciter: aliæ verò virtutes, scilicet acquisitæ, sunt secundum quid virtutes, non autem simpliciter; ordinant enim hominem bene respectu finis ultimi in aliquo genere, non autem respectu finis ultimi simpliciter.* Unde Rom. 14. super illud, *Omne quod non est ex fide, peccatum est,* dicit glossa Augustini: *Ubi deest cognitio veritatis, falsa est virtus, etiam in bonis moribus.*

142. Advertendum est etiam, virtutes morales acquiruntur mediate inter vitia, & virtutes theologicas, & morales infusæ; unde quia medium, comparatum ad extremum perfectius, censetur imperfectum, & contra videtur perfectum, comparative ad imperfectius (v. g. tepidum comparatum calido, videtur frigidum, & comparatum frigido, videtur calidum; fuscum comparatum ad nigrum, album dicitur, nigrum verò si comparatur ad album) virtutes morales acquiruntur, per ordinem & comparisonem ad theologicas, & morales infusæ, imperfectæ dicuntur; contra verò censentur perfectæ, si comparantur ad vitia quibus opponuntur. Igitur quia Augustinus considerat virtutes imperfectas Philosophorum per ordinem ad virtutes perfectas Christianorum, illasque cum istis comparat, ideo dicit eas non esse veras virtutes, sed virtutum umbras & similitudines; sicut aurichalcum, quamvis sit verum metallum, non tamen verum aurum, sed ejus species & imago quædam dicitur.

143. Adde quod, cum virtus non generetur nisi per frequentationem actuum bonorum, & veteres Philosophi rarissime elicerent actus bonos & honestos, nisi pravâ aliquâ circumstantiâ, scilicet vanæ gloriæ, vitiatis, ut supra ex Augustino vidimus, rarissime acquirere veras virtutes morales, & quod ex eorum actibus frequenter repetitis generabatur, non erat virtus, sed vitium. Unde egregie Hieronymus Epist. 4. ad Rusticum: *Philosophi sæculi vitium vitio, peccatumque peccato medicantur: nos amore virtutum vitia superamus.*

144. Obijcies secundò: Nullum potest dari bonum opus sine intentione recta, juxta illud Ambrosij lib. 1. offic. cap. 3. *Affectus tuus nomen imponit operi tuo.* Sed in infidelibus non potest dari recta intentio, cum fides, quæ est mentis oculus, dirigat intentionem: Ergo nec opus bonum. Quia ratione utitur Augustinus super Psal. 31. ubi sic discurrit: *Nemo computet opera sua bona ante fidem, ubi enim fides non erat, bonum opus non*

A erat: bonum enim opus intentio facit, intentionem fides dirigit.

Respondeo concessa Majori, negando Minorem. Ad cujus probationem dicendum cum D. Thoma 2. 2. quæst. 10. art. 4. ad 2. ubi prædictum Augustini testimonium exponit: *quod fides dirigit intentionem hominis respectu finis ultimi supernaturalis: sed lumen etiam rationis naturalis potest dirigere intentionem respectu alicujus boni connaturalis homini.* Unde Theologi in Tractatu de virtutibus hoc inter virtutes morales acquiritas, & Theologicas, ac morales infusæ, discrimen statuunt, quod primæ per rationem, & prudentiam moralem; aliæ verò per fidem, & prudentiam infusam regulantur.

Dices, Ad moralem bonitatem humani actus necesse est ut ad Deum referatur: Sed fidelis, cum careat cognitione veri Dei, non potest ad ipsum suos actus referre; quemadmodum cæcus non potest dirigere sagittam ad scopum, cum illum non videat: Ergo infidelis nullum potest actum moraliter bonum elicere.

Respondeo distinguendo Majorem: per relationem extrinsecam, seu per actum distinctum, nego: per relationem intrinsecam, & in ipsa entitate actus imbibitam, concedo. Omnis enim actus moraliter bonus, eo ipso quod talis est, seipso in Deum refertur, quia est participatio bonitatis ejus moralis, & consonat recte rationi, & legi naturæ, quæ est quædam emanatio, expressio, & participatio legis æternæ, & rationis increate, ut antea exposuimus.

§. V.

Gregorij & Vazquezij sententia rejicitur.

Dico tertio: Homo lapsus, sine auxilio specialia, & cum solo concursu generali Dei, aliqua opera honesta & moraliter bona naturalis ordinis potest efficere.

Probatum primò ex Scriptura, dicit enim Apostolus ad Roman. 2. *Gentes quæ legem non habent (positivam scilicet, Moysaicam, aut Evangelicam) naturaliter ea quæ legis sunt faciunt.* Licet enim hic locus Apostoli intelligi possit de Gentilibus ad fidem conversis, & ly naturaliter, explicari de natura per gratiam reformatam, ut ibidem lect. 3. docet S. Thomas: tamen, ut idem S. Doctor ibidem fateatur, & plures ex SS. Patribus asserunt, potest etiam intelligi de Gentilibus nondum conversis; per vires naturæ, seu per dictamen rationis, & legem naturalem, ostendentem eis quid sit agendum, aliqua per legem positivam injuncta facientibus. Unde egregie Tertullianus de corona militis cap. 6. *Apostolus ad Romanos dicens naturam facere nationes ea quæ legis sunt, & legem naturalem suggerit, & naturam legalem.* Et Hieronymus in cap. 29. Ezech. *Perpicuum est condemnari nos comparatione Gentilium, si illi lege faciant naturali, quæ nos etiam scriptâ negligimus: de quo plenissime ad Romanos, Apostolus disputat.* Augustinus quoque, licet aliam expositionem tradat & præferat, hanc tamen probabilem esse fateatur, lib. de spiritu & litt. cap. 27. & 28. Quare Pius V. Gregorius XIII. hanc Baij propositionem, quæ est 22. meritò procripserunt: *Cum Pelagio sentiunt, qui textum Apostoli ad Rom. 2. Gentes quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis sunt faciunt, intelligunt de gentibus, fidei gratiam non habentibus.*

149. Probatur secundò ex Augustino de Spiritu & lit. cap. 27. & 28. docente infideles aliqua fecisse bona opera, ut suprà retulimus: quod autem intelligat ea fecisse sine gratia superaddita naturæ, patet tum ex ratione quam adducit; ait enim eos ita fecisse, *Quia non usque adeò in anima humana imago Dei terrenorum affectuum labe detrita est, ut nulla in ea velut lineamenta remanserint; & paulò inferius de iisdem Gentilibus, naturaliter benè operantibus loquens, subdit: Ipsi homines erant. & VIS ILLA NATURÆ inerat eis, quæ legitimè aliquid, anima rationalis & sentit & facit, etsi non esset illa pietas quæ transfert in vitam æternam: tum etiam quia in libro Hypognoticon, qui totus ex sententijs Augustini confectus est, cap. 4. sic dicitur: *Esse fatemur liberum arbitrium omnibus hominibus, habens quidem iudicium rationis; non per quòd sit idoneum quæ ad Deum pertinent (id est quæ faciunt ad salutem, quæque gratiam ipsius Dei conciliant, vel ad illam disponunt) sine Deo inchoare, aut certè peragere; sed tantum in operibus vitæ præsentis, tam bonis, quam etiam malis; bonis dico.* Q. V. DE BONIS NATURÆ ORIVNTVR, &c.*

150. Probatur tertio ex D. Thoma, qui apertè favet nostræ assertioni: nam hic art. 2. docet expressè hominem in statu naturæ corruptæ posse, per virtutem suæ naturæ, aliquod bonum particulare agere. Quibus verbis excludit quodcunque auxilium speciale, distinctum à concursu generali: non enim dicimus hominem posse per virtutem suæ naturæ id ad quod requiritur speciale auxilium, utpote merè gratuitum, & naturæ nullo modo debitum.

151. Neque valet quod respondet Vazquez, nimirum S. Doctorem non loqui de bono morali, sed naturali: quia (inquit) affert in exemplum opera quæ fiunt propter commoditatem naturæ, vel ad gubernationem externam, nempe ædificare domos, plantare vineas &c. Non valet, inquam, Tum quia D. Thomas loquitur de illis prout fiunt ex deliberatione: in sententia verò illius (ut fatetur Vazquez) nullum datur opus deliberatè factum in individuo, quod neque sit moraliter bonum, neque malum, sed indifferens. Tum etiam quia in illo loco comparat vires hominis lapsi in ordine ad bonum, cum viribus hominis adhuc innocentis, & integri; subindeque cum omnis comparatio debeat fieri respectu ejusdem, de eodem bono loquitur, dicendo hominem lapsum posse aliquod bonum, & non totum, de quo loquitur, dum ait quod homo adhuc innocens, sive in statu naturæ integræ, poterat operari bonum suæ naturæ proportionatum: Sed dicendo de homine in statu naturæ integræ, ipsum potuisse operari bonum proportionatum naturæ, loquitur de bono morali, ut satis sese explicat, dicens per bonum naturæ proportionatum se intelligere *bonum virtutis acquisitæ*: Ergo etiam de bono morali loquitur, cum ait hominem lapsum posse aliquod bonum operari virtute suæ naturæ. Et certè ejus ratio, in eo consistens, quòd per peccatum natura non sit totaliter extincta, id satis convincit, ut infra patebit. Ad quod quæst. 24. de verit. art. 14. expressè docet, hominem posse sine gratia dare eleemosynam ex quadam naturali dilectione & bonitate: largitio autem eleemosynæ est opus quoddam moraliter bonum.

152. Probatur quartò ex Tridentino sess. 6. can. 1. ubi sic dicitur: *Si quis dixerit hominem suis operi-*

A bus, quæ vel per humanam naturam vires, vel per legis doctrinam sunt, absque divina per Jesum Christum gratia, posse justificari coram Deo, anathema sit. Nam his verbis videtur apertè supponere Concilium, per vires naturæ, absque Jesu Christi gratia, aliquos actus bonos effici posse. Idem etiam insinuari videtur in alijs Concilijs, quæ ubi de gratiæ necessitate ad opera bona loquuntur, non absolute, sed cum limitatione dicunt illam requiri, nimirum ut homo credat, speret, diligat, & pœniteat, sicut oportet ad salutem & justificationem, ut constat ex Arausiano can. 6. 7. & 27. & ex eodem Tridentino sess. 6. can. 3. Ergo sentiunt hominem aliquos ex his actibus sine gratia efficere posse, licet non sicut ad salutem oportet.

B Probatur quintò: In bulla Pij V. & Gregorij XIII. inter alias propositiones Michaëlis Baij, istæ, quæ sunt 27. 36. & 61. proscriptæ sunt: *Liberum hominis arbitrium, sine Gratia & Dei adiutorio, non nisi ad peccandum valet.*

Cum Pelagio sentit qui boni aliquid naturalis, hoc est, quod ex natura solis viribus oritur ducat, agnoscit.

Non nisi Pelagiano errore admitti potest usus aliquis liberi arbitrij bonus, sive non malus; & Christi Gratia iniuriam facit, qui ita sentit & docet.

At in istis propositionibus expressè continetur sententia Gregorij & Vazquezij, docentium non posse liberum arbitrium sine gratia opus aliquod virtutis, undequaque honestum, efficere: Ergo talis sententia ab his Pontificibus damnata videtur. Unde Tannerus disp. 6. de gratia quæst. 3. dubio 3. fatetur se nescire quâ ratione tutò, ac sine periculo, sententia ista hodie possit defendi. Et Lessius de auxil. cap. 10. num. 5. constanter affirmat sententiam Ariminensium, unâ cum Michaële Bajo, ab his Pontificibus esse damnatam.

Nec valet, si dicas, istius Doctores propositiones damnari, non ratione doctrinæ quam absolute continent, sed ratione censuræ, quæ oppositam sententiam notant. Nam prima ex illis propositionibus nullam censuram continet in sententiam oppositam, & tamen à prædictis Pontificibus damnatur.

D Probatur sextò: Quælibet creatura per facultatem suæ naturæ potest, cum auxilio generali, aliquem actum sibi proportionatum exercere, v. g. ignis potest calefacere, Sol illuminare, &c. ut docet Divus Thomas hic art. 1. Ergo & homo per facultatem suæ naturæ, cum concursu generali Dei, aliquem actum honestum & rationi consonum potest elicere. Consequentia probatur: Tum quia aliàs natura humana alijs imperfectior esset, quæ sibi non sufficeret in naturalibus operationibus, ut ait S. Thomas in 2. dist. 28. quæst. 1. art. 5. Tum etiam quia facere aliquem actum honestum & rationi consonum, non minùs est consentaneum naturæ rationali, prout distinguitur à sensitiva, inclinata ad bonum sensibile, quàm sit consentaneum igni calefacere, & Soli illuminare; unde peccatum dicitur esse contra naturam hominis, seu contra inclinationem naturæ rationalis.

Dices, hoc argumentum probare quidem de homine in statu naturæ integræ, vel puræ, considerato, non verò de homine lapsò, & per peccatum originale vulnerato.

Sed contra primò: Homo in statu naturæ lapsæ habet eandem vires morales in ordine ad prosecutionem boni, quas habuisset in statu naturæ puræ,

Disput.
art. 3.

pura, ut in Tractatu de statibus naturæ humanæ fusè ostendimus: Ergo si in natura pura posset elicere opus bonum moraliter, sine speciali auxilio, id etiam poterit in statu naturæ lapsæ.

Contra secundo: Homo in statu naturæ integræ, seu iustitiæ originalis, poterat, quantum ad sufficientiam operativæ virtutis, operari per sua naturalia omne bonum morale suæ naturæ proportionatum, ut docet D. Thomas hic art. 2. At natura humana per peccatum totaliter corrupta non est, nec liberum ejus arbitrium extinctum, sed duntaxat infirmatum & attenuatum, ut asserit Tridentinum sess. 6. can. 5. Ergo quoad sufficientiam virtutis operativæ, homo lapsus potest per sua naturalia aliquem actum honestum & moraliter bonum elicere. Consequenter probatur: nam, ut ibidem ait S. Doctor, etsi homo infirmus non possit perfectè moveri motu hominis sani, nisi faveatur auxilio medicinarum, tamen potest per seipsum aliquem motum imperfectum habere: Ergo si per culpam originale liberum hominis arbitrium non sit extinctum, sed duntaxat debilitatum & infirmatum, poterit propriis viribus aliquod opus morale ordinis naturalis efficere, etsi non omne, quod est proprium liberi arbitrii sani.

156. Confirmatur ex Augustino Epist. 107. ad Vitalem, dicente: *Liberum arbitrium ad diligendum Deum, primi peccati granditate perdidimus.* Nam ex illis verbis hoc argumentum potest confici. Supposita etiam originali culpâ potest homo per gratiam Deum super omnia diligere, & tamen quia id non potest per naturæ vigorem, asserit Augustinus nos perdidisse liberum arbitrium ad diligendum Deum: Ergo si homo lapsus nullum opus bonum ordinis naturalis, viribus propriis potest efficere, etsi possit per gratiam, liberum ejus arbitrium non tantum infirmum, sed extinctum & amissum erit per culpam originalem, & non solum corrupta, sed totaliter destructa natura: quod à fide Catholica penitus alienum est.

157. Septimò probatur conclusio: Si requiratur specialis motio in voluntate ad omnem actum honestum & moraliter bonum, vel id oritur ex causalitate causæ primæ, vel ex indifferentia voluntatis, vel ex eo quod actus sit bonus, vel ex eo quod voluntas non habeat vires sufficientes ad illum, vel denique ex eo quod sine gratia deficeret ipsi operi ordinatio in ultimum finem? Sed ex nullo ex his capitibus oriri potest indigentia auxilii specialis ad omnem actum honestum & moraliter bonum: Ergo &c. Major patet à sufficienti enumeratione. Minor probatur quantum ad singulas partes. In primis enim ex causalitate primi agentis tantum deducitur seu infertur auxilium generale. Deinde homo in natura integra erat liber, & consequenter indifferens & indeterminatus ad bonum & malum, & tamen ad eligendum bonum honestum & rationi consonum non indigebat speciali auxilio, sed duntaxat generali concursu: Ergo exigentia specialis auxilii non oritur ex sola indifferentia voluntatis. Item bonitas moralis non reddit actum improporcionatum voluntati, cum ejus objectum proportionatum sit bonum morale, seu rationi consonum: Ergo neque ex hoc capite requiritur speciale auxilium. Præterea liberum arbitrium in homine lapso non est extinctum, sed duntaxat infirmum, ut supra ex Tridentino dicebamus: Ergo sicut in infirmo manent aliquæ vires ad motum aliquem imperfectum habendum, ita & in

Tom. IV.

A voluntate hominis lapsi manent vires sufficientes ad opus aliquod facile, honestum, & moraliter bonum, efficiendum, v. g. ad colendos parentes, subveniendum egenis, &c. Denique opus honestum, dummodo non referatur in finem malum, ex se tendit in Deum, totius honestatis & bonitatis moralis authorem, ut §. præcedenti declaravimus: Ergo non exigitur specialis gratia ad opus bonum moraliter, ex eo quod absque illa ipsi deficiat ordinatio in ultimum finem.

158. Probatur ultimò conclusio specialiter contra Vazqueñ. Ille enim abutitur nomine gratiæ, & (ut loquitur Suarez) *gratiam palliatam* admittit, dum cogitationem congruam, plerumque ex causis naturalibus ortam, gratiam specialem appellat: nam cogitatio congrua de aliquo actu honesto, duo solum dicit, nempe quod sit cogitatio boni honesti, & quod sit congrua, seu efficax: Sed ex neutro capite habet quod sit gratia specialis: Ergo &c. Major patet: Minor probatur quoad utramque partem. Et in primis quod talis cogitatio, ex eo præcisè quod sit de actu & objecto honesto, non possit dici specialis gratia, videtur manifestum: quia non est tam corrupta & vitiosa natura, ut non possit homo ex viribus naturalibus, & propriâ industriâ, excitare sibi bonam aliquam cogitationem de aliquo actu honesto, verbi gratiâ de cultu parentum, aut de observantia amicorum. Etenim sicut ex phantasmatibus potest abstrahere species mali, ira & species boni moralis & honesti; cum per phantasmata non solum proponantur delectabilia gustûs & tactûs, sed etiam honor verbi gratiâ, erga parentes, & observantia erga amicos; & quamvis hoc non sit à casu, non tamen semper est ex gratia & providentia Dei speciali, sed aliquando ex providentia ejus generali, sicut ex eadem est ut ignis comburat quod juxta se positum est: ex hac enim providentia generali est, ut homo nascatur ex parentibus, & ab illis educatur, & convivat inter homines ejusdem naturæ, ex quibus non possunt non oriri plures cogitationes inducentes ad cultum parentum, & observantiam amicorum. Quod verò cogitatio illa de bono honesto, considerata ut congrua, sive efficax, gratia specialis dici non possit, facile suadetur: Tum quia sicut cogitatio sufficiens de actu & objecto honesto, non est gratia specialis, ut fatetur Vazquez, ita nec cogitatio congrua sive efficax; cum enim auxilium sufficiens & efficax sint intra eundem ordinem, si cogitatio sufficiens de actu honesto non ingreditur ordinem gratiæ, nec congrua sive efficax ad illum ordinem pertinere poterit: Tum etiam quia Pelagius à Conciliis & Sanctis Patribus damnatur, quod necessitatem veræ gratiæ negaverit: ille autem non negavit, nec negare potuit voluntatem indigere cogitatione congruâ, & propositione objecti boni & honesti, ad bene operandum; cum evidens sit nihil esse volitum, quin præcognitum: Ergo cogitatio congrua de bono honesto, vera gratia dicitur nequit.

159. Dices cum Vazque: Voluntas humana, utpote libera, est indifferens ad bonum vel malum morale, subindeque ei indebitum est, quod ad bonum morale potius quam ad malum determinetur: Ergo quod excitetur in homine cogitatio congrua de actu honesto, ipsum ad bonum morale determinans, specialis gratia & providentia Dei conditoris dici debet.

Sed contra primò: D. Thomas 2. contra Gen. 160.

G

res cap. 28. ait: *Hoc est ex necessitate alicui debitum, quod ad ejus perfectionem requiritur: sicut homini debitum est habere manus, vel virtutem, quia sine his perfectus esse non potest.* Ergo ex mente Divi Thomae, actus virtuosus, subindeque cogitatio congrua ad illum, debentur humanae naturae, saltem in aliquo individuo, etsi omnibus individuis debita non sint. Unde sicut pulchritudo corporalis, aut ingenij acumen, etsi omnibus individuis naturae humanae non debeantur, quia tamen sunt debita naturae in communi, ad specialem gratiam non pertinent, sed ad providentiam generalem: ita & cogitatio congrua actus honesti & moraliter boni.

161. Contra secundò: Cogitatio sufficiens ad bonum honestum, in sententia Vazquezij, specialis gratia Dei conditoris non est, & tamen voluntas, ut praevent omni cogitationem, per quam in actu primo ad operandum completur, indifferens est ut ei praeparatur cogitatio sufficiens ad bonum, aut cogitatio sufficiens ad malum: Ergo quod voluntas, supposita cogitatione sufficiente, indifferens sit ad cogitationem congruam & non congruam ad bonum, non arguit cogitationem congruam ad bonum honestum esse gratiam specialem.

162. Tertiò: In ejusdem Authoris sententia, cogitatio congrua ad opus in individuo indifferens, specialis gratia non est, & tamen voluntas, ut est in actu primo, indifferenter se habet ut opus relinquat in sua indifferencia, vel ad malum finem ordinet: Ergo ex indifferencia voluntatis ad bonum & malum, non rectè inferitur, cogitationem congruam ad bonum honestum esse specialem gratiam.

Nec valet, si dicas, cogitationem congruam ad opus indifferens, indebitam quidem esse, non tamen esse specialem gratiam, quia opus indifferens non est voluntatis perfectio, sicut actus honestus & moraliter bonus. Nam licet opus indifferens non sit tanta voluntatis perfectio, ac opus bonum, tamen aliqua ipsius perfectio est; negatio enim relationis ad malum finem, quae opus indifferens infici poterat, aliqua perfectio, saltem negativa, voluntatis dici potest.

163. Contra quartò: Cum voluntas connaturaliter inclinetur ad bonum honestum, rationi consonum, peccatum verò sit contra naturam hominis, & inclinationem naturae rationalis, monstruosum valde esset, quod nunquam ad bonum honestum, sed semper ad malum determinaretur: At quod sine monstruositate semper denegari non potest, specialis gratia conditoris non est: Ergo cogitatio congrua, seu efficax, determinans voluntatem ad actum honestum & moraliter bonum, specialis gratia conditoris dici nequit.

§. VI.

Convelluntur praecipua fundamenta Vazquezij.

164. EA fusè & lato calamo Author ille prosequitur hic disp. 190. ubi in primis objicit varia Scripturae testimonia, quibus insinuat videtur, hominem lapsum, sine speciali Dei auxilio, nullum opus moraliter bonum posse efficere. In primis Christus Joan. 15. ait: *Sine me nihil potestis facere.* In quae verba S. Augustinus Tractatu 81. in Joan. inquit: *Sive ergo parum, sive multum, sine illo fieri non potest, sine quo nihil fieri potest.* Item 2. ad Corinth. 3. Apostolus di-

A cit: *Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est.* Unde cum nullum opus moraliter bonum fieri possit, nisi bona aliqua cogitatio praecedat, hinc sequi videtur, illud non posse fieri sine speciali Dei auxilio.

Secundò opponit plura Conciliorum, & Summorum Pontificum dicta, quae videntur favere suae sententiae. Primum est: *Gratiam Dei ad singulos actus dari:* quod fateri coactus est Pelagius in Concilio Palestino. Secundum: *Nullum opus bonum esse ex nobis.* Ita Arausicanum can. 9. & Coelestinus Epist. 1. ad Episcopos Galliae cap. 9. ubi ait: *Ita Deus in cordibus, atque in ipso libero operatur arbitrio, ut sancta cogitatio, pium consilium, omnisque motus bone voluntatis, ex Deo sit.* Tertium: *Omnia opera bona sunt ex gratia Dei.* Ita idem Coelestinus in eadem Epistola cap. 8. dicens: *Omnia studia, & omnia opera ac merita Sanctorum &c. divina gratia debent adscribi.* Cui consonat, quod ait Innocentius 1. Epistola ad Concilium Milevitanum, voluntatem scilicet nihil posse, celestibus auxiliis destitutam. Quartum: *Nemo habet de suo nisi mendacium & peccatum.* Ita Arausicanum 2. can. 22.

Similia habent SS. Patres, praesertim Ambrosius & Augustinus: ille enim lib. 1. de vocat. gent. cap. 3. dicit: *Si Deus non operatur in nobis, nullius possumus participes esse virtutis.* Et cap. 6. *Omne verbum bonum, & omne opus sanctum, subministratio est Spiritus sancti, sine quo nihil rectè agitur.* Ille verò ferm. 13. de verbis Apostoli, loquens de auxilio gratiae Dei: *Propterea (inquit) si defuerit, nihil boni agere poteris: agis quidem illo non adjuvante, libera voluntate, sed male.*

Ad haec Scripturae, Conciliorum & SS. Patrum testimonia, dicendum cum S. Thoma quaest. 24. de verit. art. 14. in resp. ad argumenta sed contra, haec debere intelligi de opere bono ad salutem animae, & vitam aeternam conducente: vel si de quocumque opere bono, etiam naturalis ordinis, intelligantur, nomine gratiae significari auxilium seu concursum Dei generalem ad agendum necessarium. Unde idem S. Doctor super cap. 15. Joan. lect. 1. exponens verba illa Christi: *Sine me nihil potestis facere*, subdit: *Opera nostra aut sunt virtutis naturae, aut ex gratia divina: si virtutis naturae, cum omnes motus naturae, sint ab ipso Verbo Dei; nulla natura ad aliquid faciendum moveri potest sine ipso: si verò virtutis gratia, cum ipse sit author gratiae, manifestum est quòd nullum opus meritorium sine ipso fieri potest.*

Dices: Concilia & SS. Patres citati loquuntur in sensu contradicente Pelagio: At ille non negabat opera bona procedere à Deo ut authore naturae, per concursum generalem, sed solum à Deo ut largitore gratiae, & per auxilium speciale: Ergo secunda interpretatio non est legitima, nec ad mentem Conciliorum & SS. Patrum.

Respondeo falsum esse, quòd Pelagius satis referret ad Deum ut authorem naturae omnia bona opera moralia ordinis naturalis; & quod satis agnosceret nostram dependentiam à Deo in operando: etsi enim fateretur hominem nihil posse agere sine immediato & simultaneo Dei concursu, quo nobiscum operatur; negabat tamen concursum seu auxilium praeivium, quo agit in nobis sine nobis, & quo operatur ut operemur; quia existimabat destitui libertatem arbitrii, si homo nihil possit operari, nisi praepo-

Disp. 1.
art. 3.

tante, Deo & voluntatem ejus ad agendum præmovente, ut in Tractatu de hæresi Pelagiana ostensum est. Unde Arausicanum can. 9. utrumque Dei auxilium, tam simultaneum quam prævium distinguit, dicens: *Quoties bona agimus, Deus in nobis, atque nobiscum, ut operemur operatur.* Et Augustinus de gratia & lib. arbit. *Deus* (inquit) *ut velimus operatur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens.* Item Gregorius 6. Moral. cap. 11. ait: *Superna pietas prius agit in nobis aliquid sine nobis, ut subsequente quoque nostro libero arbitrio, quod jam appetimus, agat nobiscum.*

170.

Ex quibus intelliges, quod quando Concilium Arausicanum dixit: *Nemo habet de suo nisi mendacium, & peccatum;* vel *ly de suo* intelligi debet per exclusionem auxilij generalis, vel mendacium & peccatum improprie & late usurpantur, pro quocumque actu defectuoso & insufficienti ad vitam æternam, juxta phrasim & loquendi morem, vetustis Patribus usitatum, *Qui* (ut ait Sixtus Senensis libro 6. Bibliot. annot. 404.) *universa opera, quæ seclusa divina gratiæ ope fiebant, nedum non bona dicebant, sed frequentissime & mala, & vitia, & peccata appellabant: non quod ea verè & simpliciter mala ac peccata esse crederent, sed quia scirent ipsa, nec ad acquirendam Christianam justitiam prodesse, nec ad comparandum æternæ felicitatis bonum proficere; & ob id ea in bonorum numerum referre non dignarentur.* Hanc autem interpretationem esse legitimam patet primò ex Scriptura, quæ Ezechiel, 20. ait: *Dedit eis præcepta non bona.* Quod explicans D. Thomas supra quæst. 98. art. 1. ad 1. inquit: *Dominus loquitur ibi de præceptis ceremonialibus, quæ quidem dicuntur non bona, quia gratiam non conferbant, per quam à peccato homines mundarentur.* Secundò id constat ex Augustino libro 4. contra Julianum cap. 3. dicente: *Scio nos illud opus bonum dicere, per quod solum homo potest ad æternum Dei donum, regnumque perducere.* Tertiò, quia si mendacium & peccatum strictè & in rigore à Concilio Arausicano usurparentur, sequeretur hominem non solum nullum actum moraliter bonum, sed neque etiam ullum opus indifferens (quod Vazquez existimat dari posse in individuo) sine speciali gratiæ auxilio posse efficere; actus enim indifferens non est peccatum, neque mendacium. Quartò, quia ipsum Concilium aperte declarat, se de operibus ad vitam æternam conducentibus loqui: nam can. 7. ait: *Si quis dixerit hominem per naturæ vigorem bonum aliquid, quod ad salutem pertinet vitæ æternæ, cogitare ut expedit, aut eligere posse, hæretico fallitur Spiritu, non intelligens vocem Dei in Evangelio dicentis: sine me nihil potestis facere; & illud Apostoli: Non quod idonei sumus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis &c.* Denique Concilia & Patres, locis adductis, Pelagij errorem damnare intendunt: At Pelagius non erravit in hoc, quod ad opus aliquod moraliter bonum ordinis naturalis gratiæ necessitatem negaverit, ut fateri tenetur Vazquez, ne incurrat censuram Pij V. & Gregorij XIII. has Michaelis Baij propositiones damnantium: *Pelagianus est error, dicere quod liberum arbitrium valet ad ullum peccatum vitandum. Cum Pelagius sentit qui boni aliquid naturalis, hoc est quod ex solis naturæ viribus ortum ducit, agnoscit: Ergo quando Concilia & S. S. Patres dicunt gratiam*

Tom. 1^a.

A ad singulos actus esse necessariam, non loquuntur de actibus honestis & moraliter bonis ordinis naturalis, sed tantum de actibus meritoriis, & ad salutem animæ, atque ad vitam æternam conducentibus.

Obicit insuper Vazquez plura D. Thomæ testimonia, ex quibus duo tantum apparent difficulta. Primum sumitur ex quæst. 24. de verit. art. 14. ubi S. Doctor quærens, *Num liberum arbitrium possit in bonum sine gratia?* sic concludit: *Si gratiam Dei velimus dicere, non aliquid habituale donum, sed ipsam misericordiam Dei, per quam interius motum mentis operatur &c. sic nec ullum bonum homo potest facere sine gratia Dei: sed communiter loquentes utuntur nomine gratiæ pro aliquo bono habituali justificante.* Secundum habetur 2. 2. quæst. 136. art. 3. ad 2. ubi ait: *Bonum politice virtutis commensuratum est naturæ humanæ; & idè absque auxilio gratiæ gratum facientis potest voluntas humana in illud tendere, licet non absque auxilio gratiæ Dei.* Ergo ex D. Thoma ad omnem actum moraliter bonum, etiam ordinis naturalis, & ad omne opus cuiuscumque virtutis moralis, necessarium est auxilium aliquod gratiæ Dei, à dono creationis distinctum, licet donum gratiæ habitualis seu gratum facientis, non requiratur.

Ad primum testimonium respondeo, D. Thomam ibi non loqui de gratia proprie & strictè sumpta, sed largè & improprie accepta, nimirum de concursu generali Dei, qui gratia est, utpote absque ullis meritis, & gratuita Dei bonitate donatus, sed non specialis, & à dono creationis distincta. Quod autem hæc interpretatio sit menti S. Doctoris consona, patet primò ex verbis istis quæ ibidem habet: *Quamvis autem hujusmodi bona possit homo facere sine gratia gratum faciente, non tamen sine Deo... quia causa secunda non agit, nisi per virtutem causæ primæ, ut dicitur in libro de causis: At concursus Dei, necessarius ex communi ratione dependentiæ causæ secundæ à prima, generalis est, ut patet: Ergo S. Thomas de concursu generali loquitur.* Secundò patet, quia ad omnia argumenta secundo loco posita ad probandam necessitatem gratiæ ad singula opera, his verbis respondet: *Ad ea verò quæ sunt in contrarium patet solutio: nam vel procedunt de opere meritorio, vel ostendunt quod sine operatione Dei homo nullum bonum facere potest.* Sentit ergo D. Thomas ad opus bonum morale, requiri solum gratiam largè & improprie acceptam, pro operatione Dei in causam secundam, in qua generalis concursus consistit. Tertiò id ipsum patet: quia idem S. Doctor auxilium generale gratiam Dei interdum appellat, ut verbi gratiæ in 2. dist. 28. quæst. 1. art. 1. ad 1. ubi de homine ait: *Nihil boni potest facere sine gratia Dei, secundum quod intelligitur gratia ipse Deus gratis dans, eo quod ipse est principium omnis boni, non tantum in hominibus, sed etiam in aliis creaturis: ibi, inquam, D. Thomas auxilium generale vocat gratiam Dei: nam quod hoc modo Deus gratis dat, non est aliud quam ejus generalis concursus, qui licet juxta exigentiam omnium creaturarum conferatur, gratis tamen illis datur, sicut & naturæ creatio, quæ teste Augustino Epistolâ 95. *Quadam non improbandâ ratione dicitur gratia Dei &c. quia non præcedunt aliquorum operum meritis, sed gratuita Dei bonitate donata est.**

Si contra hanc solutionem inftes, & dicas gene-

G ij

171.

172.

173.

ralem concursum non posse misericordiam Dei appellari, sed hoc nomine gratiam specialem intelligi: Ergo cum D. Thomas gratiam, quam ad omnem actum moraliter bonum exposcit, misericordiam Dei appeller, exigit gratiam specialem, à concursu generali distinctam. Respondebo negando Antecedens: nam ut docet idem S. Doctor 1. parte quæst. 21. art. 4. in omni opere Dei misericordia & iustitia inveniuntur, juxta illud Psalmi 14. *Universe via Domini misericordia & veritas*: quod expressè ibi docet verificari etiam in opere creationis: Si tamen (inquit) misericordia pro remotione cuiuscumque defectus accipitur, quamvis non omnis defectus propriè possit dici miseria, sed solum defectus rationalis nature, quam contingit esse felicem: nam miseria felicitati opponitur: Cum ergo per concursum generalem Dei, quo voluntatem applicat ad opus morale, defectus potentialitatis, & indeterminatæ ad illud removeatur, rectè potest talis concursus, Dei misericordia appellari.

Ex his patet responsio ad secundum D. Thomæ testimonium, in quo ad bonum opus virtutis politicæ auxilium gratiæ requirit; hoc enim non est intelligendum de auxilio gratiæ specialis, sed de generali concursu, qui est gratia communiter dicta, ad donum creationis pertinens. Vel dici potest, S. Doctorem ibi loqui de opere morali eximio, quale est sustinere plura & gravissima mala propter bonum patriæ: ad hoc enim opus heroicum requiritur speciale auxilium, ut ex infra dicendis patebit.

174. Obijcit tertio Vazquez: Utile nobis est pro singulis actibus bonis gratiam Dei postulare: Ergo ad illa facienda necessarium est auxilium gratiæ. Antecedens constat ex variis orationibus Ecclesiæ, in quibus non pro quibusdam tantum, sed pro omnibus actionibus gratiam Dei postulat: nam in oratione Dominicæ 6. post Epiphaniam dicitur: *Præsta quasumus omnipotens Deus, ut semper rationabilia mediantes, quæ tibi sunt placita, & dictis exequamur, & factis*: Et in oratione Dominicæ 8. post Pentecosten: *Largire quasumus nobis Domine semper spiritum cogitandi quæ recta sunt, propitius & agendi &c.* Item in oratione Dominicæ 16. dicitur: *Tua nos quasumus Domine gratia semper præveniat & sequatur, ac bonis operibus jugiter præferat esse intentos.* Demum in Litanis est insignis illa oratio: *Actiones nostras quasumus Domine aspirando præveni, & adjuvando prosequere &c.* Consequentia verò probatur ex SS. Patribus, qui ex utilitate orationis, gratiæ necessitatem passim inferunt, frustra quæ à nobis orari dicunt, si id quod postulamus, in nostra situm est potestate: ut patet ex Augustino Epist. 107. ad Vitalem, & de natura & gratia cap. 18. & ex Hieronymo in Epist. ad Ctesiphontem, ubi contra eos qui cum Pelagio solam creationis gratiam agnoscunt, sic infert: *Ergo nequaquam ultra orare debemus, nec illius clementiam precibus flectere.* Item Patres Concilij Carthaginensis Epist. ad Innocentium, quæ apud D. Augustinum est 90. contra Pelagianos asserentes ad operandam, perficiendamque iustitiam, & Dei mandata complenda, solam sibi humanam sufficere posse naturam, sic arguebant: *Si enim possibilitate nature & arbitrio voluntatis, in potestate nostra sunt constituta, quis non ea videat à Domino inaniter peti, & fallaciter orari &c.*

175. Simile argumentum desumit Vazquez ex gratiarum actione: verè namque & non fallaciter

A pro singulis bonis operibus Deo gratias agimus: Ergo ad singula necessaria est gratia specialis. Patet consequentia ex Augustino de prædestin. Sanct. cap. 19. & Epist. 107. ad Vitalem, ubi ex gratiarum actione pro fide, & aliis bonis operibus, non fallaciter sed verè facta, infert contra Pelagium gratiæ necessitatem, docetque vanè Deo gratias agi pro aliquo, si illud in nostra situm sit potestate: *Prorsum (inquit) non oramus Deum, sed orare fingimus, si nos ipsos, non illum, credimus facere quod oramus. Prorsum non agimus gratias Deo, sed agere fingimus, si unde illi gratias agimus, ipsum facere non putamus.*

B Ad hoc argumentum, quod est præcipuum fundamentum Vazquezij, in primis dico, peti ab Ecclesiæ gratiam pro singulis actibus bonis, ut ad salutem proficiamus, non verò pro singulis, secundum solam bonitatem moralem spectatis. Unde hoc argumentum solum probat gratiam necessariam esse ad singulos actus, quatenus ad salutem conducunt (quod libenter fatemur) non verò ad illos, ut honestate & bonitate morali duntaxat præditi sunt: de quo solum in præsentibus disputamus. Quod autem ea solum mente & intentione orationes fiant ab Ecclesiæ, patet: Tum quia Ecclesiæ in prædictis collectis non quamcumque gratiam à Deo petit, sed gratiam Salvatoris, unde illas concludit: *per Dominum nostrum Jesum Christum*, ex cuius meritis talem gratiam sibi dari postulat: omnis autem gratia Christi Salvatoris, ad vitam & salutem æternam, ut ad finem ultimum tendit: Tum etiam, quia Augustinus lib. 2. de sermone Domini in monte cap. 11. explicans petitionem illam orationis dominicæ, quam Ecclesiæ in suis precibus imitatur: *Sed libera nos à malo*, sic ait: *Oramus ut liberet nos à malo, ipsa enim liberatio liberos nos facit, id est filios Dei, ut spiritum adoptionis clamemus Abba pater.* Credit ergo Augustinus victoriam temptationis, quæ à malo liberamur, postulari in oratione dominicæ, non utcumque, sed quatenus ad salutem conducit, & qualiter expedit filiis Dei. Unde D. Thomas 2. 2. quæst. 83. art. 6. ex eodem S. Doctore probat bona temporalia non esse absolute postulanda à Deo, sed solum in ordine ad aliud, nempe in ordine ad vitam æternam, & secundum quod excedunt ad salutem, seu quatenus sunt quædam adminicula, quibus adjuvamus ad tendendum in beatitudinem.

Respondeo secundo: quod etsi daretur actus honestos & moraliter bonos posse absolute à Deo postulari, ex hoc tamen non rectè infertur, gratiam strictè & propriè sumptam ad illos semper requiri: sepe enim in oratione petimus quæ cum solo auxilio generali haberi possunt, ut pluvias, fructus terræ, & corporum sanitatem: & quamvis effectus naturales, qui omnino necessarij sunt, ut ortus Solis, descensus gravium, & ascensus levium, petendi in oratione non sint; contingentes tamen, piè, prudenter, & utiliter à Deo postulantur, etiam si in nostra sint potestate, qualia sunt bona moralia; quia non ita sunt in nostra potestate ut ad hæc sufficiat sola natura, sed ulterius requiratur auxilium generale Dei præmovens ac prædeterminans voluntatem ad bonum honestum & rationi consonum; quod auxilium, licet sit generale, & ad generalem Dei providentiam pertineat, habet tamen aliquid fallibilitatis & contingentie, quia Deus semper, & in omnibus occasionibus & circumstantiis, voluntatem ad bonum morale & honestum præ-

movēre non tenetur, sed eam ad solam rationem boni in communi applicare potest. Unde sicut Augustinus de natura & gratia cap. 18. recte probat nos pie & prudenter, ac utiliter orare, ad opera bona quæ conducunt ad vitam æternam obtinenda, quia licet voluntas ad ea concurret, requiritur tamen auxilium gratiæ: *Licet* (inquit) *non fiat, nisi voluntas adsit, tamen ut fiat, voluntas sola non sufficit, idē pro hac re nec superflua nec impudens Domino immolatur oratio*: Ita similiter, etsi voluntas ad actus honestos & moraliter bonos concurret, quia tamen, ut illos eliciat, necessarium est generale auxilium, ipsam ad bonum honestum præmovens & applicans, quod Deus in quacumque occasione dare non tenetur, recte colligitur, pro illis actibus & auxiliis nos pie & prudenter orare posse.

178. Quod diximus de oratione, servatā proportionē, dicendum est de gratiarum actione, nimirum nos Deo gratias agere pro singulis bonis operibus, ut ad salutem & vitam æternam conducunt, quia sub hac ratione à gratia speciali procedunt. Vel etiam dici potest, ad gratiarum actionem sufficere, quod beneficium quod recipimus sit gratia quædam generalis: nam pro beneficio creationis & conservationis verè & non fallaciter gratias agimus Deo, & tamen specialis gratia non est: Non ergo inferri potest ex utilitate gratiarum actionis ut sic, necessitas gratiæ specialis, sed solum necessitas alicujus gratiæ, vel generalis, vel specialis, vel strictæ & propriæ, aut largæ & improprie sumptæ: Augustinus verò locis citatis ex illa recte colligit gratiæ specialis & propriæ dictæ necessitatem; quia argumentatur ex gratiarum actione facta Deo ut specialiter benefacienti, qualem quilibet fidelis debet illi reddere pro vocatione ad fidem, quæ speciale Dei beneficium est.

179. Objicitur quartò: Nullum unquam opus bonum morale homo deliberatè vult, aut facit, quin aliqua præcedat deliberatio rationis, quæ semper ex aliqua prima cogitatione indeliberata dependet, quæ nisi occurrat, nunquam de tali bono faciendo deliberabit, nec proinde illud unquam faciet; unde Aristoteles, à S. Thoma hic art. 2. ad 1. citatus, dicit initium bonæ consultationis esse à bona fortuna, id est, non procedere à deliberata ipsius hominis voluntate, nec ab ejus electione pendere: *Nemo enim* (inquit August.) *habet in potestate quod ei venit in mentem*: Sed talis bona cogitatio, quæ est principium bonæ consultationis & deliberationis, non potest non esse specialis gratia conditoris; cum illa indebita sit, eò quod per peccatum homo debitum carenti omni cogitatione sancta incurrerit: Ergo ad actum honestum & moraliter bonum specialis gratia Dei conditoris requiritur.

180. Respondeo concessa Majori, negando Minorem. Ad cujus probationem dicendum, quod licet cogitatio congrua de bono honesto, quæ est principium bonæ consultationis & deliberationis, omnibus individuis naturæ humanæ debita non sit, ipsi tamen natura debetur in aliquo saltem individuo: Vel, ut alij dicunt, etsi illa non sit debita semper, & debito necessario, subindeque possit absque injuria denegari, debetur tamen aliquando, seu debito contingenti fallibili: Nam ut ait D. Thomas 2. contra Gentes cap. 28. *Hoc est ex necessitate alicui debitum, quod ad ejus perfectionem requiritur*: natura verò rationalis

Tom. IV.

A sine ulla honesta cogitatione & operatione, imperfectissima foret, utpote in omni individuo carente termino primario inclinationis naturalis, quam habet ad bonum honestum & rationi consonum. Sicut ergo (ut ibidem dicebamus) pulchritudo corporalis, aut ingenij acumen, etsi omnibus individuis naturæ humanæ non debeantur, ac pluribus citra injuriam denegentur; quia tamen sunt debita naturæ in communi, & alicui saltem individuo; vel quia, ut alij dicunt, naturæ humanæ debentur aliquando, seu debito fallibili & contingenti; ad specialem gratiam non pertinent, sed ad providentiam generalem: Ita & cogitatio congrua de bono honesto, quæ est principium bonæ consultationis & deliberationis, licet non sit omnibus debita, non tamen dici debet gratia specialis.

B Ad illud quod subditur, dicatur quod propter culpam originalem incurrimus debitum carenti omni bonæ cogitatione, conducente ad salutem & justificationem; non tamen omni cogitatione honesta, seu ad bonum honestum & rationi consonum excitante; quia hæc non est supra, sed juxta debitum proportionis naturæ humanæ, quandiu non est extinctum liberum arbitrium, neque deleta imago Dei: Augustinus enim supra relatus, ad imaginem Dei in creatione acceptam reducit potestatem ad opera bona moralia, subindeque auxilium & cogitationem requisitam ad ea elicienda.

C Dices: Voluntas hominis ad bonum & ad malum indifferens est: Ergo non magis petit ad bonum quam ad malum per cogitationem congruam, seu auxilium efficax, excitari & determinari: indifferenti enim, inquantum tali, debita non est determinatio ad unam partem suæ indifferentiæ, magis quam ad aliam.

Respondeo primò hanc instantiam non procedere specialiter de homine in natura lapsa, de qua hic loquimur, sed etiam de homine in natura integra, in qua esset etiam liber, subindeque indifferens & indeterminatus ad bonum & malum.

D Respondeo secundò, concessio Antecedente, negando Consequentiam. Ad cujus probationem distinguo Antecedens: indifferentiæ æqualiter se habenti ad utrumque, concedo Antecedens: inæqualiter utrumque respicienti, nego Antecedens, & Consequentiam: Nam voluntas etsi ad bonum & malum indifferens sit, non tamen omnino æqualiter comparatur ad illa, quia ad bonum inclinat, à malo autem per inclinationem recedit; unde supra quæst. 71. art. 1. peccatum contra naturam hominis esse asseritur, & voluntas hominis ad bonum & malum indifferens, dicitur indifferentiā elicientiæ, non autem indifferentiā inclinationis.

E Objicitur ultimò: Opera ad salutem & justificationem conducentia, vel disponentia, non possunt sine speciali Dei auxilio elici: At opera moraliter bona conducunt ad justificationem & vitam æternam dispositivè, vel meritoriè, saltem de congruo; cum divinam largitatem & bonitatem deceat, ut homini facienti quod potest, seque in actibus moraliter bonis exercenti, sua dona largiatur: Ergo opera moraliter bona sine speciali gratia fieri nequeunt.

Respondeo concessa Majori, negando Minorem: opera enim naturalia, licet moraliter bona, si antecedant gratiam & charitatem, atque adeo non fiant ex ejus imperio, sunt inferioris ordinis

G iij

181.

182.

183.

184.

ad ipsam, subindeque & improporcionata: unde cum omnis dispositio debeat proportionari formæ, & esse ejusdem ordinis cum illa, talia opera nullo modo ad gratiam disponunt. Item sicut non decet munificentiam Dei, opera indifferentia supernaturali præmio remunerari, ob improporcionem quam habent ad illud: ita nec decet illum remunerari opera moraliter bona supernaturali præmio, quia respectu illius sunt improporcionata. De quo plura diximus in Tractatu de prædestinatione.

Disp. 2.
art. 3.

§. VII.

Corollarium notatu dignum.

185. EX dictis inferes contra Vazquem, quod sicut homo in statu naturæ lapsæ potest, sine speciali auxilio, aliquod opus honestum & moraliter bonum efficere, ita & levem aliquam tentationem, per aliquod motivum honestum & moraliter bonum, superare; cum utrobique sit par ratio. Unde in Bullis Pij V. & Gregorij XIII. contra doctrinam Baij editis, damnatur ista propositio: *Omnes sunt fures & latrones, qui dicunt tentationi ulli, sine gratia Dei adjutorio, resistere hominem posse.*

186. Pro majori tamen hujus corollarij intelligentia, Advertendum est, tripliciter posse vinci tentationem: Primò ex pravo fine, ut cum quis vincit tentationem luxuriæ ex avaritia, aut tentationem gulæ ex inani gloria: & hoc modo certum est non esse necessariam gratiam; cum hæc non sit bona nec vera victoria, *Quoniam carnalis cupiditas, cupiditate aliâ non sanatur*, ut dicit Augustinus lib. 2. contra duas Epist. Pelag. cap. 4. Secundò propter Dei amorem, seu ex charitate: & hoc modo certum est non posse tentationem vinci sine gratiæ auxilio. Unde Hieronymus supra citatus hoc discrimen inter Philosophos & Christianos statuit, quòd *Philosophi* (inquit) *vitium vitio, peccatumque peccato medicantur, nos amore virtutum vitia superamus.* Hinc etiam Augustinus 20. de civit. Dei cap. 16. ait: *Tunc vitia vitia reputanda sunt, cum Dei amore vincuntur.* Tertiò potest vinci tentatio ex aliquo motivo & fine honesto: & hoc adhuc dupliciter contingere aut fieri potest; nempe aut cum proventu & lucro animæ, ita ut talis victoria ad salutem animæ conducatur; & hoc modo etiam certum est necessariam esse gratiam, vel auxilium supernaturale: aut sine tali proventu, fructu, seu lucro animæ; & hoc modo dicimus posse hominem in natura lapsæ, sine speciali auxilio gratiæ, leves aliquas tentationes vincere ex aliquo motivo honesto & moraliter bono; sicut ex eodem motivo potest aliqua opera honesta & moraliter bona, cum solo generali concursu efficere. Graves autem & difficiles tentationes contra præceptorum naturalium observantiam, absque speciali auxilio vinci non posse, art. 5. dicemus.

187. Contra hoc corollarium objici possunt primò autoritates Conciliorum, & testimonia Patrum. Concilium enim Arausicanum can. 9. expressè dicit: *Divini muneris est, cum & rectè cogitamus, & pedes nostros à falsitate & injustitiâ teneamus; quod profecto facimus, quoties alicui tentationi, quantumvis levi, resistimus.* Chrysostomus homil. 24. in 1. ad Corinth. interrogans ad quas tentationes sit necessaria gratia? Respondet, *Ad omnes.* Theophilactus etiam ibidem ait: *Qua-*

A *cunque tentatio vires nostras exuperat, nisi Deus auxilietur nobis.* Demum D. Prosper contra Col. lat. cap. 35. dicit, nec etiam leviores tentationes sine gratia vinci posse.

Secundò objicitur: Non inaniter victoriam tentationum, etiam levium, supplici oratione à Deo postulamus, & pro quavis superata ipsi gratias agimus: Ergo signum est absque speciali auxilio non posse superari.

Tertiò: Vel tentatio est levis, vel gravis? si gravis, non potest homo cum solo concursu generali ei fortiter resistere: si levis, hoc ipsum est specialis gratia Dei, quia est effectus providentiæ specialis, non sinentis eam fieri gravem: Ergo ad resistendum tentationi, etiam levi, necessaria est homini gratia specialis, si non interna, saltem externæ protectionis & providentiæ.

Respondet ad primum, mentem Patrum, & intentum Conciliorum non esse locis citatis, negare quomodocumque quod homo lapsus, omni auxilio speciali destitutus, vincere possit tentationem, etiam levem, sed solum quod ex motivo charitatis, sive in ordine ad salutem, hoc possit. Vel, ut alij dicunt, loquuntur de victoria completa & perfecta, quæ perducatur ad veram justificationem, & liberet à peccato. Unde Augustinus ait, *Deum esse adiutorem ad gerendam, perficiendamque justitiam; & ideo nos petere hoc, dum dicimus, Et ne nos inducas in tentationem.*

Addo D. Prosperum, loco citato, non loqui de tentationibus absolutè levibus, sed quæ comparatione factâ ad tentationem Job, de qua ibi tractat, leves sunt, quamvis absolutè spectatæ graves sint: alios verò Patres & Concilia, per omnes tentationes, intelligere duntaxat omnes graves, quia quæ leves sunt, quasi nihil moraliter reputantur ab ipsis.

Ad secundum patet responsio ex dictis §. præcedenti, in responsione ad similem objectionem.

Ad tertium respondeo primò, quod licet daremus effectum specialis providentiæ Dei semper esse, quod levis tentatio non fiat gravis; non tamen inde sequeretur necessariam esse specialem gratiam ad vincendas quasque tentationes, etiam leves: providentia enim illa specialis solum removeret gravem tentationem, non verò juvaret ad superandam levem.

Respondet secundo, negando Antecedens: quamvis enim quocumque tempore occurrit tentatio levis, posset occurrere gravis, non tamen quæcumque tentatio levis fieret gravis, si Deus specialiter id non impediret: sunt enim aliquæ tentationes, ex impulsu appetitûs insurgentes, quæ ex ipsâ hominis complexione, & aliis causis, naturâ suâ leves sunt, & urgentiores esse nequeunt. Ex parte etiam demonis potest accidere quod tentatio sit levis, vel quia ipse negligit causare majorem, juxta illud Gregorij 24. Moral. *Quos securos possidet, tentare negligit:* vel quia, ut docent Patres, parvipendit illa opera bona, quæ non conducunt ad vitam æternam; in quo sensu idem Gregorius homil. 8. in Ezechiel. ait: *Diabolus in nobis solam charitatem timet.*

